

„Niekas man negali uždrausti... Grįžti į tėvynę“

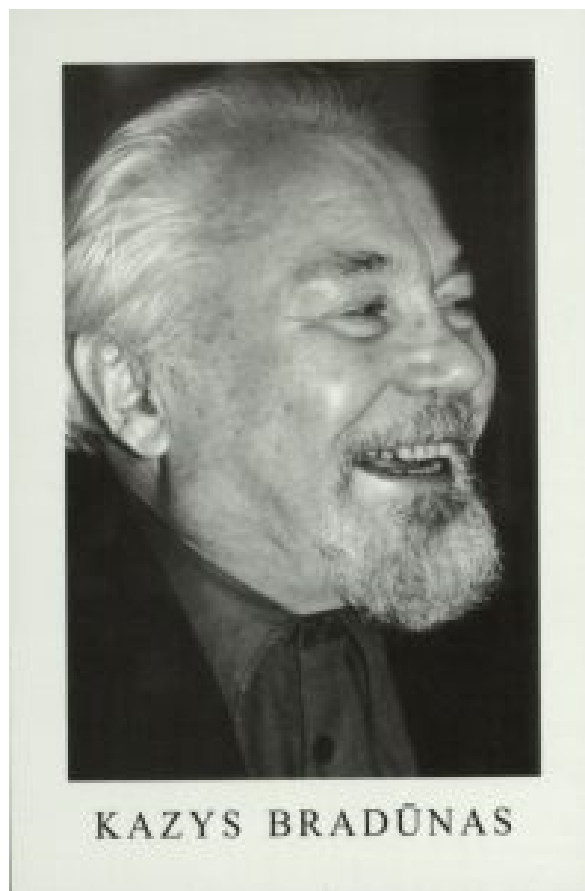
Virginija Grybaitė. Kazys Bradūnas – vienas žymiausių XX a. antrosios pusės lietuvių poetų. „Bradūnas mūsų poezijoje tęsia Baranausko, Vienažindžio, Maironio ir kitų mūsų tautinių poetų tradicijas, tiesa, beveik nė kiek nebūdamas į juos panašus... jis rodo ramų, labai realų, tradicinį, į kraują įaugusį suvalkiečio ryšį su aplinka ir žeme.“ (Alfonsas Nyka-Niliūnas)[\[i\]](#) Kazys Bradūnas žinomas ne tik kaip poetas, dideli nuopelnai jam atitenka ir kaip redaktoriui, redagavusiam žurnalus, almanachus, knygas. Už savo kūrybą poetas yra pelnęs įvairius apdovanojimus ir premijas. Jis pirmasis išėivijos rašytojas, kuriam paskirta Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija.

Minint poeto 100-ąsias gimimo metines, Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė 2017-osius Kazio Bradūno metais. Ta proga Lietuvos paštas išleido Kazio Bradūno 100-osioms gimimo metinėms skirtą pašto ženklą.

Poeto dukros antropologės ir etnologės Elenos Bradūnaitės-Aglinskienės paprašėme pasidalinti prisiminimais apie savo tėvą, poetą, publicistą Kazį Bradūną. Su poeto dukra susitikome pokalbiui Vilniuje lietingą ir niūrų ankstyvo pavasario rytą. Elena Bradūnaitė su vyru Audriumi gyvena Havajuose, kur oras, skirtingai nei Lietuvoje – visada saulėtas ir šiltas, o gyvenimo tempas lėtas, žmonės niekur neskuba. Nors daugelis gyvenančių Lietuvoje skundžiasi dėl prasto oro ir saulės trūkumo, tačiau pašnekovės toks niūrus lietingas oras neslegia, ji, kaip ir jos tėvai, myli Lietuvą, Vilnių, žavisi jo turiningu kultūriniu gyvenimu, kurio pasigenda Havajuose, džiaugiasi girdėdama lietuvių kalbą. O saulės trūkumą Lietuvoje išsprendė įsigydama lempą, imituojančią saulės šviesą, tokią pat nupirko

ir tėvams, jiems grįžus gyventi į Lietuvą.

Onos Pajedaitės nuotr.

Elena Bradūnaitė-Aglinskienė prisimena, kad Vilnius tėvui buvo labai svarbus, čia jis studijavo, miestas žavėjo jį savo architektūra, istorija, kultūra. Kazys Bradūnas 1937 metais įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultetą, kuriame studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1940 metais fakultetas iš Kauno buvo perkeltas į Vilnių, todėl toliau studijas tęsė jau Vilniuje. Čia studijuodami tėvai sutiko vienas kitą, susižadėjo. Meilė Vilniui atsispindi ir poeto eilėse:

„... Ir dabar visada man širdy
Skamba Vilniaus varpai.
Iš toliausių pasaulio kampų
Atsišaukia aidais Nemune,
Ir kur eisiu, vis lydi mane
Balsas Vilniaus varpų....“

Pasak Elenos Bradūnaitės-Aglinskienės, tėvas buvo pažadėjęs, kai tik Lietuva bus laisva, grįžti į Lietuvą, į Vilnių. Šį savo pažadą jis įvykdė: Lietuvai atgavus

nepriklausomybę, kartu su žmona Kazimiera vieni pirmųjų 1992 metais sugrįžo iš JAV gyventi į Vilnių. Ponia Elena pasakoja, kad kvietė tėvus persikelti gyventi pas ją į Havajus, tačiau jie nesutiko, Lietuva buvo jų širdyje. Grįžę į Lietuvą tėvai jautėsi labai laimingi, aktyviai įsitraukė į Vilniaus kultūrinį gyvenimą.

Nustebino puiki Elenos Bradūnaitės-Aglinskienės lietuvių kalba, nes Ponia Elena negyveno Lietuvoje, gimė Vokietijoje. Tėvai emigravo į JAV, kai Elenai buvo suėję vos devyni mėnesiai. Ponia Elena pasakoja, kad tai, jog ji puikiai kalba ir rašo lietuviškai yra jos tėvelių nuopelnas. Poetas Kazys Bradūnas išmokė savo vaikus skaityti ir rašyti lietuviškai dar prieš jiems einant į mokyklą. Pirmiausia vaikai išmoko kalbėti lietuviškai. Mokykloje, žinoma, jau teko kalbėti angliškai. Pašnekovė pasakoja, kad ji su broliu Jurgiu, grįžę namo, bandė tarpusavyje kalbėtis angliškai, tačiau tėtis labai gražiai paaiškino, kodėl namie reikia kalbėti lietuviškai. Ponia Elena prisimena: *„Išpaišė tėtis žmogiukus, vienoje eilėje – angliškai kalbantys, kitoje – vokiškai, dar kitose – prancūziškai, itališkai.. nupiešė žmogiukus mažėjančia tvarka, sulig kiekviena eilė jų vis mažėjo, ir paskutinėje eilėje – tik keturi žmogiukai, tai mūsų keturių asmenų šeima, kalbanti lietuviškai. Tėtis sako mums: žiūrėkit, nutrinsiu viršutinėje eilėje 2 žmogiukus, kiek daug dar lieka, nutrinsiu kitus du kitoje eilėje, vis tiek daug lieka, o dabar nutrinsiu paskutinėje eilėje tave su Jurgiu, ir lieka tik 2 – mama su tėčiu. Taip mums buvo paaiškinta, kaip svarbu mokėti lietuvių kalbą: mūsų pasaulyje yra nedaug ir todėl kiekvieno pareiga tą kalbą išlaikyti. Taigi, namuose kalbėjome tik lietuviškai. Grįžę iš mokyklos mes su broliu tėvams lietuviškai pasakodavome, ko išmokome mokykloje, netgi daugybės lentelę aiškinome lietuviškai, istoriją, geografiją, taip su tėvų pagalba plėtėme ir žodyną, kad lietuvių kalba nebūtų skurdi. Namie nebuvo televizoriaus tyčia, kad vakarais galėtume susėsti, kalbėtis, pasakoti, ko išmokome. Prieš miegą tėvas mums skaitydavo. Man patiko Balio Sruogos „Giesmė apie Gediminą“ ir Salomėjos Neries „Eglė žalčių karalienė“, atsimenu jau Amerikoje išleistas Jono Balio lietuviškas pasakas, legendas, tautosakos rinkinius. Vaikiškas knygas gaudavome iš Lietuvos, jas atsiųsdavo tėvelio draugas Eugenijus Matuzevičius. Tai, kad tėvai išmokė mus lietuvių kalbos yra didžiulis turtas, kurį jie mums perdavė.“*

Didelę įtaką lietuvių kalbos mokymuisi turėjo ir šeštadieninės mokyklos, kuriose vaikus mokė puikūs mokytojai. Ponia Elenos mama taip pat mokytojavo šeštadieninėje mokykloje. Mama stengėsi, kad vaikai ne tik skaitytų lietuviškai, bet ir kad jų lietuvių kalba būtų taisyklinga, mokė tarimo, kirčiavimo. Pašnekovė

prisimena, kaip jos brolis Jurgis prašė mamos žuvies, tardamas minkštai „žiuvies“. Mama nedavė jam žuvies tol, kol po kelių dienų jis jau taisyklingai lietuviškai ištarė „žuvies“, be balsės suminkštinimo.

Pašnekovė pasakoja, kad Baltimorėje tėvai gyveno paprastų darbininkų, vadinamųjų „mėlynkalnierių“ (angl. blue-collar workers), kaimynystėje, kadangi neišgalėjo būsto įpirkti kitur. Elena Bradūnaitė-Aglinskienė prisimena: *„Kaimynai nebuvo išsimokslinę, jiems nerūpėjo nei opera, nei baletas, nei koncertai, užteko televizijos, futbolo ir alaus. O mūsų tėvai siekė, kad mes įgytume išsilavinimą. Jau maži būdami supratome, kad per lietuviybę mes gauname daug daugiau, lavinamės. Tačiau nebuvo užsidarę tik lietuvių bendruomenėje. Tėvelis buvo labai smalsus, domėjosi ir Amerikos literatais, visa šeima keliavome po Amerikos rašytojų gyvenimo vietas, ir Hemingway`aus, Frosto, Whitmano... Tėvelis domėjosi ir JAV istorija, važiuodavome į pilietinio karo mūšių laukus, klausėmės karo dainų plokštelių, žiūrėjome dokumentinius filmus. Apie Amerikos istoriją žinojome daug daugiau negu mūsų bendraamžiai amerikiečiai. Daug sužinojome apie indėnų gentis, per atostogas keliaudavome su palapinėmis po šalies nacionalinius parkus... Tėvas mums sakydavo, kad viską, ko išmoksime, turime panaudoti Lietuvos labui. Brolis taip ir padarė, jis daugiau nei dvidešimt metų dirbo Vašingtone „Amerikos balse“. Man taip pat teko dirbti žiniasklaidoje pradėjus kurtis „Laisvosios Europos radijui“.“*

1949 metais atvykę į JAV Kazys ir Kazimiera Bradūnai įsikūrė Baltimorėje. Tuo metu Baltimorėje gyveno poeto dėdė Antanas, atvykęs į JAV prieš Pirmąjį pasaulinį karą, jis ir parūpino iškvietimą Bradūnams atvykti į JAV. Tik atvykus į JAV, Kaziui Bradūnui, kaip ir kitiems lietuvių išeiviams, nebuvo galimybių surasti darbo pagal savo išsilavinimą, teko pradėti nuo įvairių darbų: ir plauti mašinas, ir dirbti duobkasiu, tašyti akmenis jų apdirbimo fabrike. Dvylika metų dirbo „juodus“ darbus. Tačiau, kaip teigia Elena Bradūnaitė-Aglinskienė, nėra taip svarbu, ką dirbti, tačiau labai svarbu kuo domiesi, ką veiki po darbo. Sunkus darbas nesugniuždė poeto dvasios, tuo metu jis išleido eilėraščių rinkinius „Devynios baladės“, „Morenų ugnys“, „Sidabrinės kamanos“. 1950 metais Baltimorėje Kazys Bradūnas surengė pirmąjį lietuvių išeivių kūrybos vakarą, į kurį atvyko Bostone, Vašingtone, Niujorke gyvenę lietuvių menininkai – Bernardas Brazdžionis, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Antanas Vaičiulaitis ir kiti.

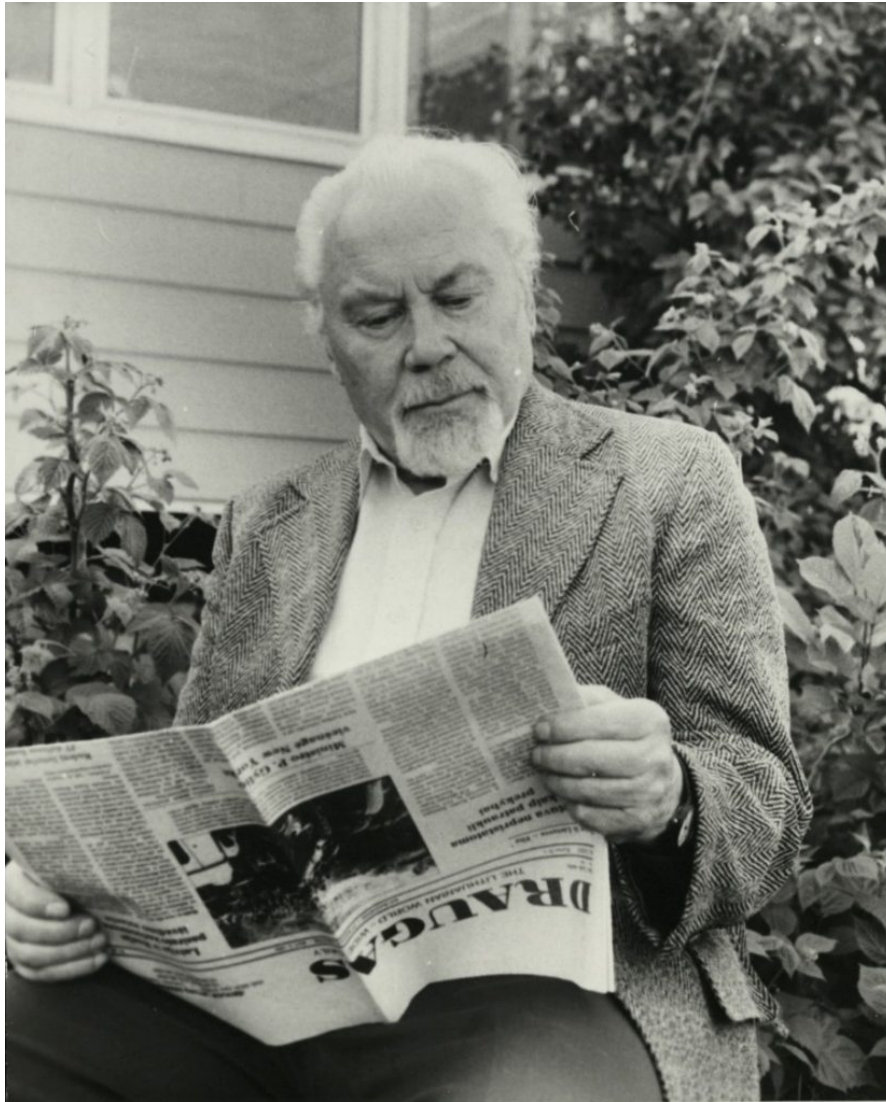

Akmenų šlifavimo fabrike. 1955 m.

Savo namuose Čikagoje 1989 m. Onos Pajedaitės nuotr.

Kaip teigia Elena Bradūnaitė-Aglinskienė, „tėvelis visą gyvenimą pašventė lietuviškai veiklai – redagavo laikraščius, žiūrėjo, kad būtų leidžiamos lietuviškos knygos, daug prisidėjo išleidžiant per 800 puslapių knygą „Lietuvių egzodo literatūra 1945–1990“. Atsimenu, su mamyte jie sėdi, korektūrą tvarko ir visą abėcėlinę rodyklę surašo, o tuomet dar nebuvo kompiuterių, toks didelis darbas... jie su mama kartu daug tokių darbų atliko, galima sakyti, buvo tandemas. Jau būdamas Vokietijoje, kur praleido penkerius metus, redagavo „Aidus“, Amerikoje – „Literatūros lankus“, parašė į Čikagoje leidžiamą „Draugą“, kad reiktų dienraščiui turėti ir kultūrinį priedą. Jis buvo pakviestas redaguoti „Draugo“ savaitinį kultūrinį priedą „Mokslas, menas, literatūra“ ir šį darbą tęsė dvidešimt metų. Tėvui buvo be galo svarbi lietuvių kalba ir kultūra, jis telkė išeivijos lietuvius kultūriniam darbui, lietuviybės puoselėjimui, organizavo kūrybos vakarus.“

Savo kieme Čikagoje 1991 m. V. Korkušio nuotr.

Pašnekovė teigė, kad nors Kazys Bradūnas principingai niekada neprašė Maskvos leidimo aplankyti Lietuvos, tačiau jis neatsiribojo nuo Lietuvos kaip kai kurie išeivijoje, teigdami, kad nebendraus su „komunistine Lietuva“. Elena Bradūnaitė parodė 1969 metais Lietuvoje išleistus du tomus „Lietuvos poezija“. Kazys Bradūnas redagavo ir 1971 metais Čikagoje buvo išleistos 3 tomas, visiškai tokio paties formato ir šrifto – knyga „Lietuvos poezija išeivijoje 1945-1971“, kurioje atspausdinti eilėraščiai poetų, kurie dėl cenzūros nebuvo įtraukti į du tomus, išleistus Lietuvoje.

Kazio Bradūno svajonė išsipildė ir jis po daugelio metų, 1990 metais, aplankė Lietuvą. Nuo 1992 iki pat mirties 2009 metais gyveno Vilniuje. Nors išeivijoje praleido beveik 50 metų, poetas širdyje ir mintyse visada buvo Lietuvoje...

*„Niekas man negali uždrausti
Grįžti į tėvynę:*

*Nei okupanto sargybos,
Nei savieji politikai -
Nusilaužiu poezijos šaką,
Iždrožinėju lazda eilėraščiais
Ir pasileidžiu kelionėn“.*

Elenos Bradūnaitės-Aglinskienės archyvo nuotraukos

[i] Kazys Bradūnas. Archyvai. Sud. Virginija Paplauskienė. Kaunas, 2016

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

